

Zyma Yu.V. World outlooked aspects of negative waste landfilling influence on the enviroment

It is looked a conception of waste management that is based on the knowledge economic and ecological education. Waste prevention problem does not solve only with help the most modern technical and industrial solutions. It does not mean a waiver of their follow-up searches. The latter must be synchronized with the philosophical view of human behavior in the world environment. It is incredibly difficult, but necessary to provide the sustainable development human society.

Keywords: municipal solid waste, landfill, waste prevention, solid waste management hierarchy, sustainable development, ecodesign.

УДК 504:341.2 Мол. наук. співроб. О.Т. Іванишин – НЛТУ України, м. Львів

ЕТИКА ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ВИКЛИКИ ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ

Наведено реальне вирішення еколого-економічних проблем з огляду на удосконалення людського духу. Розглянуто релігію як віддзеркалення буття у свідомості людей, вплив релігійної свідомості на економічну діяльність людини. Обґрунтовано питання щодо адаптації релігійно-філософського вчення до завдань переоцінки природи, та запобігання її знищенню.

Ключові слова: земля, природа, етика, релігія, християнство, правила охорони природи.

Ми є часткою Землі, і Земля є часткою нас...

Навчіть своїх дітей, що ґрунт під їхніми ногами є попелом наших пращурів.

Навчіть їх шанувати Землю, розкажіть своїм дітям, що вона сповнена життям наших предків, що Земля – наша мати.

Що станеться з Землею – станеться з дітьми Землі.

*З промови верховного вождя
Індіанських племен Сіетла (1855)*

На запитання про причини погіршення якості природного довкілля можна було б коротко відповісти так: безмежність людських потреб і обмеженість природних ресурсів. Але очевидно, що ще задовго до кризи екологічної та економічної виникла духовна криза. Тому, щоб подолати економічну кризу, необхідно подолати кризу духовних цінностей.

Людство не усвідомлює глибинного смислу буття, оскільки вважає його обмеженим земною, матеріальною сферою, і не розуміє, що значить свобода волі. Насильство заради матеріальних благ викликає негативні екологічні ефекти у біосфері, які б'ють бумерангом по самій людині. Реальне вирішення еколого-економічних проблем неможливе без удосконалення людського духу. Релігія є віддзеркаленням буття у свідомості людей, а релігійна свідомість впливає і на економічну діяльність людини.

Ми потребуємо всебічної екологічної етики як невід'ємного контексту заміни мотивацій, що призвели до руйнування природного світу. Виникає питання, як адаптувати релігійно-філософські вчення до завдань переоцінки природи, щоб запобігти її знищенню? Історик-релігієзнавець Томас Беррі досить влучно зазначив, що необхідно всебічно переоцінити відносини між Людиною й Землею для продовження існування людського роду на планеті. Ви-

користати з цією благородною метою розуміння всесвітніх релігій – невідкладне завдання.

"Засновники релігій, – зазначає історик Арнольд Тойнбі, – не погоджувались один із одним у питаннях природи Всесвіту, природи духовного життя, однак вони всі були єдині у своїх моральних проповідях. Всі стверджували, що зробивши матеріальне благополуччя своїм першочерговим завданням, ми прийдемо до катастрофи". Християнське вчення, яке впродовж віків є духовною опорою українського народу, запитує нас: *"Що набуде чоловік, отримавши весь світ і втративши власну душу?"*. У цих словах вміщена вся мудрість людства. У Євангелії описано земні громадські служіння Ісуса Христа, які полягали і в тому, щоб нагодувати та зцілити людей. Він наполягав, щоб багатий поділив достаток із бідним, тобто навчав розподіляти ресурси так, щоб були задоволені основні потреби всіх. Ця любов до ближнього свого і є наріжним каменем любові до всього живого, що оточує нас.

Погляди святого Франциска Ассизького (1182-1226), засновника Францисканського ордену Римо-католицької церкви, підтверджують цю думку і перегукуються із найрадикальнішими постулатами сучасних екофілософів. Святий Франциск наголошував на духовному рівноправ'ї з Природою, рівності всіх живих творінь, і поміж ними людини. Християнську ідею любові та співчуття він переносить на весь живий світ. У будь-якій живій формі святий Франциск бачить елемент святості, в різноманітності істот – присутність Бога, тварин вважає однією сім'єю з людьми. Сонце, вітер, вогонь, землю, воду називав він у молитві братом і сестрою. У середині 60-х років XX століття францисканці повернулись до своїх витоків, а у 1979 році папа Іоанн Павло II назвав святого Франциска Ассизького патроном екологів.

Сучасні філософи екологічної теології стверджують, що для усвідомлення дикої природи нам потрібне розуміння святої сили, що присутня в ній. Релігійна цінність, мотивація є одним із основних та найменш досліджених духовних ресурсів в ідеології охорони природи. Адже якщо дика природа – прояв святої сили, творіння рук Божих, то будь-які зміни, здійснені людиною, позбавляють її досконалості, морального змісту, який несе інформацію про самого Бога. Пізнаючи досконалість первозданної природи, відчуваючи її всюдисущість, таємничість і велич, ми пізнаємо самого Творця Всесвіту. Англійський філософ та культуролог XIX ст. Джон Рескін вважав любов до природи релігійним почуттям: *"... Любов природи, де б вона не виявлялась, завжди була святим елементом почуття, тому коли б при розгляді двох особистостей всі інші обставини були однакові, та з них, яка більше любить природу, завше виявиться більш здатною до віри в Бога. Ми переконуємось, що із поклоніння природі витікає таке усвідомлення дійсності і влади великого закону, яке не може бути ані пробуджено, ані розвинуто ніяким чисто логічним розміркованням... це поклоніння перетворюється в русло священних істин".*

Християнство сьогодні часто звинувачують в антиекологічності, покладаючи на нього усю відповідальність за деградацію довкілля. Вважають, що у християнському світобаченні людині відведено найвище становище на Землі, стверджено санкціоноване самим Богом споживацьке, прагматичне

ставлення до природи, завершено відчуження від неї у релігійній формі. При цьому, зазвичай, цитують текст із книги Буття (1:28): *"І поблагословив їх Бог, і сказав до них: "Плодіться й розмножуйтесь, і наповнюйте землю, оволодійте нею і пануйте над морськими рибами, і над птаством небесним, і над кожним плазуючим на землі"*. Через цитований вірш Святого Письма, християн часто звинувачували у проблемах довкілля. Однак староеврейське слово "оволодівайте" хоч і означає силове отримання, однак не безглузде руйнування. Володарювання – це не обов'язково домінування, але й відповідальність, співжиття у любові.

Людина отримала від Бога завдання співпрацювати із Ним у реалізації Його цілей. У рай Господь Бог вмістив людину, щоб *"порала його та доглядала"* (Буття 2:15), а не руйнувала. І у Старому, і у Новому Завіті Бог неодноразово нагадує, що застосує для покарання сили природи, коли людина нищитиме землю. Сама ж деградація довкілля спостерігається далеко не лише у країнах християнського світу. Скажімо, в Індії та Непалі сторіччя знеліснення та перевипасання спричинили ерозію, яка тотально знищила землі. Атеїстична марксистська філософія не стала на заваді діяльності, що призвела до деградації довкілля у СРСР чи Китаї.

Життя природи, зокрема життя самої людини, цілковито залежить від тих багатств, котрі містить у собі земля. Вона є обрамленням людського життя. Між землею і людиною існує глибинний зв'язок, який відчували всі стародавні цивілізації. Людина походить із землі. Тому не дивно, що земля і її скарби посідають визначне місце у Біблії. Природний світ пов'язаний з кожною основною темою християнської віри.

"І створив Господь Бог людину з пороку земного. І дихання життя вдихнув у ніздрі її, – і стала людина живою душею" (Бут. 2:7).

Згідно з християнською концепцією, земля є садом, а людина – його мудрим управителем. З одного боку, людина своєю працею накладає на землю істотний відбиток. З іншого боку, земля є реальністю, яка значною мірою формує світогляд людини. І тут знову виникає питання: якщо зв'язки між людиною і землею є такими тісними, то звідки з'явилася ворожість природи до людства? У чому причина негативних екологічних ефектів у біосфері – повеней, зсувів, землетрусів, кислотних дощів, посух, зменшення озонового шару? Звичайно, що ворожість природи, негативні екологічні ефекти відчували на собі усі покоління, для яких земля вже не є раєм, але ці проблеми актуалізувалися у ХХІ ст. Якщо людина і людство загалом не змінять споживацького ставлення до природи, негативні процеси можуть набути катастрофічного характеру на глобальному рівні. У стародавні часи пророк Ісайя пов'язував стан землі з гріхами та провинками людей. Це стосується і сучасності.

Людина віруюча, спрямована поглядом у небо, не може експлуатувати природу, а вдосконалює її, надаючи їй правдивого змісту, бо вважає що молитва надає звучання землі, усій природі, усьому, що створюється людською працею. Людина повинна шанувати природу, землю і підносити її до Бога, адже пов'язана з походженням людини земля зберігає свою роль у Біблійному Одкровенні. Вона залишається у центрі історії спасіння. Правда, земля і нада-

лі підпорядкована цим самим законам управління, які Бог встановив: "...надалі, по всі дні землі, сівба та жнива, і холоднеча та спека, і літо й зима, і день та ніч – не припиняться" (Бут. 8:22). Але знову ж таки, гріх (ми б сказали сьогодні – "екологічний гріх" накликав сьогодні справжнє прокляття на землю. "...проклята через тебе (Адаме) земля" (Бут. 3:17).

Користолюбство людини, її егоїзм призвели до нинішньої екологічної кризи. У гонитві за матеріальними благами людина забула про свої першочергові потреби в чистому повітрі, у чистій воді, у чистих продуктах харчування. Забула вона і про свою вищу потребу – благо духовне. Різні потреби необхідно правильно поєднувати, знаходити компроміси з огляду на необхідність залишити землю, воду і повітря чистими і придатними для життя майбутніх поколінь. У Божому Законі сьомого дня і сьомого року згадується про землю і як людина повинна ставитися до неї. Не тільки людині, але і землі потрібно відпочинок. "... шість літ будеш сіяти землю свою, і будеш збирати її врожай, а сьомого – опустиш та полишиш її, і будуть їсти вбогі народу твого, а позостале по них буде їсти польова звірина" (Вихід 23:10-11).

Виходячи з основної Заповіді Божої "полюби ближнього свого як самого себе" – що означає поставити себе на місце іншої людини, не бажати їй того, чого не бажаємо собі. Протягом тисячоліть природа обожнювалася, їй поклонялись. Згодом усі духовні покривала були скинуті і вона стала лише засобом для досягнення матеріального достатку, що поставило людство перед загрозою загибелі. Одним із головних засобів вирішення нагальних еколого-економічних проблем є кардинальна зміна у ставленні людини до природи, створення нової екологічної етики. Сама по собі економічна система, навіть найдосконаліша, без духовних цінностей неспроможна вирішити питання довготривалого сталого розвитку.

Сьогодні налічується не одна сотня правил, за дотримання яких будуть забезпечені екологічні умови для виживання. Однак екологічний еквівалент золотого правила дуже простий – кожне покоління повинно задовольняти свої потреби, не ставлячи під загрозу надій майбутніх поколінь. Світ природи не можна охарактеризувати мовою світу споживання, який здатний виробляти тільки матеріальні багатства для людства і використовувати їх згідно з власними егоїстичними інтересами. Все, що існує у біосфері, має рівні права на життя та індивідуальні форми самореалізації. Охорона пралісів – не тільки справа певних сторонніх осіб, які намагаються зберегти їх, як дещо окреме від людського існування. Це – бачення себе як частини дивовижного пралісу і дій, спрямованих на самозбереження.

Заклики охороняти природу, моральні повчання природоохоронців створюють в людей помилкове враження, що від них потребують більшої жертвовності, турботи і моральності, тому вони не завжди ефективні. Як вважає Джоан Мейсі, насамперед слід розширити межі нашого "я". Адже ж нікому не прийде в голову переконувати когось: "Не відрізайте собі ногу. Це ж – насильство", бо нога – частина "тіла". Ліси в басейні Амазонки – це така ж частина нашого тіла. Вони – наші зовнішні легені. Коли зубці пилки віріза-

ються у кору дерев, вони завдають шкоди кожному з нас. Такі екологічні медитації пропонують прихильники "глибинної екології" для своєрідного "позеленіння" нашого "я".

Якщо ми розглядатимемо землю як частину світу, до якого ми всі належимо (до цього закликав нас Альдо Леопольд), тоді ми почнемо користуватися нею з любов'ю й повагою. Тільки в цьому випадку земля витримає наступ цивілізації, а ми, розумно використовуючи досягнення науки, будемо отримувати від краси природи естетичну насолоду і цим самим збагачувати культуру, пам'ятаючи слова Томаса Беррі, що *"будь-яке зменшення світу природи зменшує нашу уяву, наші емоції, нашу чутливість і наше інтелектуальне сприйняття, так само як і нашу духовність"*.

Література

1. **Біблія або Книги** Святого Письма Старого і Нового Заповіту. Із мови давньоєврейської і грецької на українську дослівно наново перекладена Британське і Закордонне Біблійне Товариство. – Лондон, 1962.
2. **Дерябо С.Д.** Экологическая педагогика / Дерябо С.Д., Ясвин В.А. – Ростов на Дону: Фуникс, 1996.
3. **Добровольский Г.В.** Влияние человека на почву, как компонент биосферы / Добровольский Г.В., Пришина Л.А., Розанов Б.Г., Таргулян В.О. // Почвоведение. – 1985. – № 12.
4. **Леопольд А.** Альманах "Сэнд Каунти" (1949) // Экологическая Антология. – М.-Бостон : Вид-во "Голубка", 1992.
5. **Соловій І.П.** Етичні аспекти у концепції планування сталого землекористування // Духовне відродження – основа стратегії сталого розвитку України : матер. Міжнар. наук. конф. 13-14 грудня 1999 р. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2001. – С. 232-236.
6. **Туниця Ю.Ю.** Екологія і церква // Первоцвіт : літературно-мистецький альманах. – Львів : Вид-во "Край", 2001. – Вип. 2. – 108 с.
7. **Hessel D.T.** Global ethics for Earth Community // Earth Ethics, 1996. – Vol. 7, № 3-4. P. 32-35.
8. **Tolba, Mostafa K.** Saving our Planet. Challenges and Hopes. – London : UNEP, Chapman and Hall, 1994.
9. **Tucker M.E.** World Religions and global ecological ethics // Earth Ethics, 1996. – Vol. 7, № 3-4. – P. 14-16.

Иванышин О.Т. Этика землепользования и вызовы глобального потепления

Приведено реальное решение эколого-экономических проблем, учитывая усовершенствование человеческого духа. Рассмотрена религия как отражение бытия в сознании людей, влияние религиозного сознания на экономическую деятельность человека. Обоснованы вопросы относительно адаптации религиозно-философского учения к заданиям переоценки природы, и предотвращению ее уничтожения.

Ключевые слова: земля, природа, этика, религия, христианство, правила охраны природы.

Ivanyshyn O.T. Land use ethics and climate change challenges

Realizable disposal of ecological and economic problems, taking into consideration the improvement of human spirit. A religion as a reflection of existences in human mind. An influence of the religious mind on a man economic activity. Questions about adaptation of religious and philosophy doctrine towards aims of nature re-assessment and prevention of nature destruction are considered. Demand in universal environmental ethics as inalienable context of motivation substitution that lead to ruining of nature.

Keywords: earth, nature, ethics, religion, Christianity, rules of nature protection.